HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עד שימשוך. כשור: **ויחזיק.** בגיטין: **משכו.** הדיוט [פ] חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה: **ולא הספיק לפדותו.** כלומר לתת דמיו לגזבר: **נותן מאתים.** דכי אייקר ברשות הקדש אייקר הואיל ולא נתן המעות: **לא יהא כח הדיוט כו'.** שאם משכו מיד הדיוט ישלם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל: **פדאו.** נתן את המעות: **מתני' כל מצות האב כו'.** בגמ' מפרש לכולה מתני': **שהזמן גרמא.** שהזמן גורם [ג] לה שתבא: **חוץ מבל תקיף.** פלת הראש: **וכל תשחיט.** פלת זקן: **וכל תטמא.** דלכהנים: **גמ' אי נימא דמיחייב ברא למיעבד לאבא.** והכי משמע כל מצות שהבן מצווה על אביו נשים פטורות בתמיה: **איש אמו ואביו תיראו הרי לאן שנים.** לשנים הוא אומר: **המוטלות (עליו) על האב.** כגון הנך דמפרש בברייתא ללמדו תורה ולמולו ולפדותו בה' שלעיס אם בכור הוא ולהשיאו אשה [ד] וכולה יליף ואזיל מקראי: **אף להשיאו בנשר.** שמא יפרוש בספינה ותטבע ויפסחן אם אין יודע לשון: **ליסטות ס"ד.** והלא יש בו ולא למדו כלום: **לאינו מלמדו ליסטות.** דכיון דאין לו אומנות ויחסר לאמו ילך בפרשת דרכים וילסטם את הבריות: [ה] **לאשר לוה אותו.** ולא את שרה: **מיחייב איהו.** כשיגדל: **אשכחן מיד.** לאברהם נאמר כן: **אינו אלא לשון זירוז.** שיהא מסיר וזרז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות: **תיפדה תפדה בו'.** כלומר קרי ביה [ו] תפדה: **ואיהי מנלן דלא מיפקדא.** איהי אמו מנין שאינה מצווה לפדות את בנה בכיון דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטה: **לפדות את עצמו.** כשהוא בכור ולא פדאו אביו: **ואיהי מנלן דלא מיחייבה.** דאביה אינו מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהי תפדה נפשה לכשתגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה אבוה ונמי רמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא: **כל שאחריהם בו'.** האב: **הוא לפדות.** שלא פדאו אביו: כל

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ול"ת תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו ול"ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שישתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר להקדש ולא תשיימת את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי"ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' תשווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות א"נ י"ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוונין לוותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב]: **אבו הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד' נב.[ג]) דיתמי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים [ד] דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל א]אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם אלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא במי שפרע[ג] וי"ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאלריינתא דיהם בהדיוט וא"כ אינם קוים [ה] בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם [ו] לעשות בהקדש שיהו קוים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא [ז] אדינא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבואו לידי הפסד ע"י תקנת חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאורייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא א"כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדיניה בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** וא"ת למ"ל קרא שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני לילדתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] ול"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאתיא כמ"ד התם למילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבה למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה דמשמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס"ד בכור בניך אב שיחייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי אינטריך להאי קרא: **ותזיל**

מסורת הש"ס

א) מעשר שני פ"ד מ"ו מוספתא דערכין פ"ד ה"ב, ב) [ע' תוס' שבת קכח. ד"ה ותנן], ג) גיטין נב., ד) [כ"מ מד ע"א], ה) מוספתא דסוטה פ"כ ה"ח [ברכות כ: שבת סב. עירובין מ. חגיגה ד. ר"ה ב. מנחות מג. וע"ע מוספתא דקידושין פ"א ה"מ], ו) [ויקרא יט, כז], ז) [שם], ח) [שם כא, א], ט) [לקמן ל:], י) מוספתא דקידושין פ"א ה"מ מכילתא סוף פ' בא [לקמן ל:], כ) [לקמן פב ע"א ע"ש], ל) [בכמ"ר: בנכר. (וכדלקמן ל ע"ב)], מ) [בדפו"ר: מהלוה], נ) [בכמ"ר: למיפרק נפשיה], ס) [ר"פדה" ליתא בכמ"ר. ובדפו"ר מיפדה. וכ"ה ברש"י וכעי"ז בר"ף ורא"ש. ועיין רש"ל, רש"ש, וכר"ש מדעפוי], ע) בכורות מט: (מוספתא דבכורות פ"ב) [ע' תוס' בכורות פ"ו ה"ב], פ) [ברש"י שבכר"ף: נתפקן], צ) [בכרש"י שבכר"ף: למעלה], ק) [ל"ל וכולהו. (רש"ל)], ר) [ר"ל אחר ד"ה מתייב], ש) [ע' תוס' לעיל ט ע"א ד"ה והלכתא], ת) [וע"ע תוס' ב"ב קלג: ד"ה ולא], א) [שם ד"ה יהבין], ב) [ל"ל קוים מהם בלא. (ר"ש מדעפוי)], ג) [בתוס' הרא"ש: לעשותם], ד) [בדפו"ר: לתיקנם],

תורה אור השלם

1. וְאִם גָּאֹל יִגְאָל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקַדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט
2. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט ג
3. וְיָמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים:
בראשית כא ד
4. זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר:
בראשית יז י
5. וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפַר:
בראשית יז יד
6. רָצוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
דברים ג כח
7. אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וְהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:
במדבר טו כג
8. וּפִטֶּר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם:
שמות לד כ
9. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
במדבר יח טו

מוסף רש"י

מאי טעמא ונתן הכסף וקם לו. אין הקדש נקנה במשיכה דכתיב ביה ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את הטמטלנין (לקמן נד:). שהזמן גרמא. דאיכא שעתא דלא מחייב כה (לקמן לד.). **וכל מצות לא תעשה וכו' ואחד הנשים חייבים.** דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (ברכות כ:). **דמחייב ברא למיעבד לאבא.** כגון כהוי ומורא (לקמן ל.). **שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו.** מצות פדייתו של בן זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו (בכורות מט:).

משמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס"ד בכור בניך אב חייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי אינטריך להאי קרא: ותזיל ביה אמירתו לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ"ד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אמרינן במה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הוי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דהא אפילו אין המעות בידו נתחייב בהן. משום הכי נקט פדאו במאתים לסברא דילן להודיע שנתן המעות ולסברא אחרינא להודיע שהמעות ברשותו ונתנם, וה"ה אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולפירושא קמא משום סיפא נקט ליה כשהוקר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. **הכא** נמי נימא. דהא לעיל אע"ג דאין קנין הקדש במשיכה אמרינן להועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע"ג דקנין הקדש בכסף, לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. אטו. כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך גזבר לא יחזור בו ונקנה הפורה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף, ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאו לחזורא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור בו גזבר, דתנן בשקלים פ"ד ומתניא בפרק הזהב [ב"מ נז, ב] המקבל עליו לספק סלתות מד' סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע יספק מארבע קבל עליו לספק ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו מארבע נותן מארבע שיר הקדש על העלוינה, ואע"ג דבהדיוט איכא מי שפרע אם יחזור בו הלוקח. וזה ראיה דבבא קמייתא דאמרינן קנה דוקא כשלא הוזל אבל אם הוזל חוזר בו הגזבר ואינו מקבל עליו מי שפרע שיפה כח הקדש מכח הדיוט, אבל כשקנה הדיוט מגזבר ונתן כסף אע"פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו ההקדש בכסף. **נשים פטורות.** וכי הבת פטורה מכבוד אב ואם. **שנים.** שהזהיר הבן והבת. **תנינא.** תנן במתני' מה ששנו בבריתא. **לטטות.** שמתוך שאין לו אומנות [גורם לו] להיות מלטסם את הבריות. **לכם.** רבים משמע והיינו ב"ד. **אשר לא ימול ונכרתה.** אלמא הוא מצווה. **תפדה.** קרי ביה תפדה דלא מחייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ול"ת תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו וי"ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שישתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר להקדש ולא תשיימת את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי"ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' תשווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות א"נ י"ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוונין לוותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב]: **אבו הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד' נב.[ג]) דיתמי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים [ד] דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל א]אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם אלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא במי שפרע[ג] וי"ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאלריינתא דיהם בהדיוט וא"כ אינם קוים [ה] בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם [ו] לעשות בהקדש שיהו קוים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנא [ז] אדינא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן ולא יבואו לידי הפסד ע"י תקנת חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאורייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא א"כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדיניה בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** וא"ת למ"ל קרא שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני לילדתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] ול"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאתיא כמ"ד התם למילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבה למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה דמשמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס"ד בכור בניך אב שיחייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי אינטריך להאי קרא:

מסורת הש"ס

א) מעשר שני פ"ד מ"ו מוספתא דערכין פ"ד ה"ב, ב) [ע' תוס' שבת קכח. ד"ה ותנן], ג) גיטין נב., ד) [כ"מ מד ע"א], ה) מוספתא דסוטה פ"כ ה"ח [ברכות כ: שבת סב. עירובין מ. חגיגה ד. ר"ה ב. מנחות מג. וע"ע מוספתא דקידושין פ"א ה"מ], ו) [ויקרא יט, כז], ז) [שם], ח) [שם כא, א], ט) [לקמן ל:], י) מוספתא דקידושין פ"א ה"מ מכילתא סוף פ' בא [לקמן ל:], כ) [לקמן פב ע"א ע"ש], ל) [בכמ"ר: בנכר. (וכדלקמן ל ע"ב)], מ) [בדפו"ר: מהלוה], נ) [בכמ"ר: למיפרק נפשיה], ס) [ר"פדה" ליתא בכמ"ר. ובדפו"ר מיפדה. וכ"ה ברש"י וכעי"ז בר"ף ורא"ש. ועיין רש"ל, רש"ש, וכר"ש מדעפוי], ע) בכורות מט: (מוספתא דבכורות פ"ב) [ע' תוס' בכורות פ"ו ה"ב], פ) [ברש"י שבכר"ף: נתפקן], צ) [בכרש"י שבכר"ף: למעלה], ק) [ל"ל וכולהו. (רש"ל)], ר) [ר"ל אחר ד"ה מתייב], ש) [ע' תוס' לעיל ט ע"א ד"ה והלכתא], ת) [וע"ע תוס' ב"ב קלג: ד"ה ולא], א) [שם ד"ה יהבין], ב) [ל"ל קוים מהם בלא. (ר"ש מדעפוי)], ג) [בתוס' הרא"ש: לעשותם], ד) [בדפו"ר: לתיקנם],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מיפדה וכו' קרי ביה פִּדְיָה: (ב) תוס' ד"ה אמו וכו' כבכפים דהיכא דקא יהיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה אמו כו' דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל אין כו'. נלענ"ד למחוק מלת אין ע"פ הסוגיא דגיטין יעוש"ה ודו"ק:

מוסף תוספות

א. אפילו לא משכו נמי כיון שאמר לפדותו במאתים. תוס' ב"ב קלג: ב. כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה. שם. ג. בתוס' גיטין דף נב. מקשה בג"ש. גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט. ד. ולא קיימי אפי' במי שפרע. שם. ה. כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא [מ]שלשים, וקרי ליה לקמן בפירקין (לד.) מ"ע שלא הזמן גרמא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

עד שימשוך. המטלטלין ויחזיק בקרקע. משכו. חפץ של הקדש שהגזבר מכרה. לפדותו. ליתן המעות. ונתן הכסף. גבי הקדש כתיב שאין אדם קונה מן ההקדש אלא בכסף. משכו במאתים. איכא מאן דמפרש שלא דבר כלום אלא ששאל לגזבר בכמה כסף תתן לי זה החפץ ואמר לו הגזבר במאתים ועמד ומשכו. אבל אם אמר לו מאתים אתן לך אינו יכול לחזור בו אע"פ שלא משך, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והעיקר דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' אלא במה שהוא נותן לגבוה כגון שור זה עולה כדאמרינן כיצד אמירתו לגבוה וכו', אבל מה שהוא אומר ליתן לא שייך

דש א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ב:
שה ב ג ד מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל"כ ג:
שו ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הל"ו סמג עשין קטו טוש"ע יו"ד סי' רמ:
שז ו מיי' פ"א ופ"ג מהל' מילה הל"א סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רס:
שח ז מיי' פי"א מהל' כלים הל"א סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ח:
שט ח מיי' פ"א מהל' מ"ת הל"א סמג עשין יב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ח:
שי ט י מיי' פ"א מהל' מילה הל"א ב סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רפ"א:
שיא כ טוש"ע שם בהג"ה:
שיב ל מיי' פי"א מהל' כלים הל"ב סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' טו:
שיג מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:
שיד נ מיי' שם הל"א טוש"ע שם ס"א:
שטו ס מיי' שם הל"ב טוש"ע שם סעי' טו:

הגהות הגר"א

(א) תוס' ד"ה אמו כו' דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל אין כו'. נלענ"ד למחוק מלת אין ע"פ הסוגיא דגיטין יעוש"ה ודו"ק: